

Sygn. akt IV CSK 364/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa I.(...) SA w W.

przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej (...) w B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 stycznia 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 1 marca 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Spółka Akcyjna I.(...) z siedzibą w W. wniosła o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i zasądzenie od Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej (...) w B. kwoty 502.557 zł wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami

postępowania z tytułu wykonania łączącej strony umowy o świadczenie usług.

W dniu 28 lipca 2003 r. Sąd Okręgowy w B. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym nakazał pozwanemu, aby zapłacił powódce kwotę 502.557 zł wraz z ustawowymi odsetkami od kwot: 107.277 zł od dnia 19 kwietnia 2003 r. do dnia zapłaty, 197.640 zł od dnia 19 kwietnia 2003 r. do dnia zapłaty, 197.640 zł od dnia 6 maja 2003 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 35.482 zł tytułem kosztów procesu. Pozwany wniósł zarzuty od nakazu zapłaty oraz domagał się jego uchylenia w całości i oddalenia powództwa oraz zasądzenia od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu, powołując się na nieważność łączącej strony umowy z uwagi na naruszenie przepisów ustawy o zamówieniach publicznych. Ponadto pozwany zarzucił, że powódka zawyżyła wartość dochodzonego roszczenia.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2004 r. Sąd Okręgowy w B. utrzymał w mocy nakaz zapłaty w części dotyczącej kwoty 323,901,21 zł z ustawowymi odsetkami od kwot 126.261,21 zł od dnia 19 kwietnia 2003 r. i 197.640 zł od dnia 6 maja 2003 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części powództwo oddalił i orzekł o kosztach.

Od tego wyroku powódka wniosła apelację w części oddalającej powództwo ponad kwotę 323.901,21 zł.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2004 r. Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok w pkt I w części oddalającej powództwo oraz w pkt II i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że zasadnicze znaczenie dla sprawy ma wykładnia art. 72 ustawy o zamówieniach publicznych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, umowa taka jest nieważna tylko wtedy, jeżeli w postępowaniu o zamówienie publiczne doszło do naruszenia przepisów tej ustawy i jeżeli naruszenie to miało wpływ na wynik postępowania. Ponadto Sąd Apelacyjny stwierdził, że powódka nie oparła swego roszczenia na przepisach normujących bezpodstawne wzbogacenie, a w toku postępowania wywołanego wniesieniem zarzutów od nakazu zapłaty nie można występować z nowym roszczeniem zamiast lub obok dotychczasowego (art. 495 § 2 k.p.c.).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2006 r. oddalił powództwo co do żądania ponad kwotę wynikającą z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 26 lutego 2004 r., tj. ponad kwotę 323.901,21 zł, oraz zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 6.709,20 zł tytułem zwrotu

kosztów zastępstwa procesowego za II instancję. Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany ogłosił przetarg na sprzątnięcie pomieszczeń szpitala, o czym zamieścił ogłoszenie w Biuletynie Zamówień Publicznych z dnia 12 czerwca 2000 r. W wyniku przetargu wybrano ofertę B.(...) sp. z o.o. w W. Powódka złożyła protest, który został uwzględniony i zostało nakazane powtórzenie czynności oceny i wyboru ofert. Po ponownym przeprowadzeniu przetargu wybrano ofertę zgłoszoną przez powódkę, którą w dniu 6 lutego 2001 r. wezwano do nawiązania kontaktu w celu podpisania umowy. W dniu 22 marca 2001 r. strony zawarły umowę, na podstawie której pozwany powierzył powódce kompleksowe utrzymanie czystości i dezynfekcji pomieszczeń szpitala i przychodni. Powódka wystawiła trzy faktury na kwotę 197.640,00 zł. Druga faktura została rozliczona do kwoty 107.277 zł. Pomimo nadejścia terminów płatności, pozwany nie uiścił należności na łączną kwotę 502.557 zł. W dniu 1 kwietnia 2003 r. strony zawarły ugodę, w której pozwany uznał należności na kwotę 290.363,00 zł wynikające z dwóch faktur. Jednak w związku ze zmianami struktury organizacyjnej pozwanego nastąpiły ograniczenia w zakresie wykonywanej usługi na łączną kwotę 178.655,79 zł. Wynikały one z wyłączenia części pomieszczeń z użytku albo przeprowadzania w nich remontu (pomieszczeń po Klinice Pediatrii, Pracowni EKG, Oddziału Chirurgii Szczękowej, po Klinice Chirurgii Dziecięcej). Należność pozwanego wobec powódki wynosi więc 323.901,21 zł z ustawowymi odsetkami od kwot 126.261,21 od dnia 19 kwietnia 2003 r. i 197.640 zł od dnia 6 maja 2003 r.

Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności przesądził, że zawarta przez strony umowa nie jest nieważna w świetle art. 72 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664 ze zm.). Sąd Okręgowy, związany stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, stwierdził, że pozwany nie wykazał, aby brak ogłoszenia pozwanego o wynikach postępowania w Biuletynie Zamówień Publicznych wpłynął na wynik postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Ponadto, w ocenie Sądu Okręgowego, przebieg przetargu nie wskazał, aby pozostali uczestnicy przetargu zostali pozbawieni możliwości złożenia protestu. Zasadne jest natomiast żądanie pozwanego zmniejszenia wartości dochodzonego roszczenia z uwagi na wykonanie przez powódkę usług w zakresie mniejszym niż było to ustalone w umowie. Wynikało to ze zmian struktury organizacyjnej pozwanego, które pociągnęły za sobą faktyczne ograniczenia w zakresie wykonywanej usługi na łączną kwotę 178.655,79 zł, co zostało udowodnione wiarygodnymi zeznaniami świadków i pismem pozwanego.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 1 marca 2007 r. oddalił apelację oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu podkreślił, że na obecnym etapie postępowania spór sprowadza się do ustalenia wysokości kwoty, której powódka może skutecznie domagać się od pozwanego z tytułu wykonania zawartej między stronami w dniu 22 marca 2001 r., w trybie ustawy o zamówieniach publicznych, umowy o świadczenie usług w zakresie kompleksowego utrzymania czystości i dezynfekcji pomieszczeń. W ocenie Sądu Apelacyjnego, dokonane przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne oraz ich ocena prawna nie budzą zastrzeżeń w świetle obowiązujących przepisów prawa materialnego i procesowego. W szczególności nie można zarzucać Sądowi Okręgowemu naruszenia art. 233 k.p.c. z tego względu, że wydał zaskarżone orzeczenie z pominięciem warunków określonych w § 1 ust. 3 umowy. Stwierdzić bowiem należy, że strony zastrzegły możliwość zmiany wartości usług będących przedmiotem umowy na wypadek zmiany przepisów lub zmian organizacyjnych u zamawiającego. Pozwany zaś, kwestionując zasadność żądania powódki co do wysokości, nie powoływał się na wyżej wymienione okoliczności wpływające na zmianę wartości usługi, lecz na okoliczności wpływające na zmianę zakresu usług. Z tych zatem przyczyn treść wspomnianego postanowienia umowy nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Dla oceny żądania powódki miarodajne są natomiast postanowienia zawarte w § 4 umowy z dnia 22 marca 2001 r., w którym strony określiły szczegółowo zakres powierzchni podlegających sprzątnięciu oraz zakres prac stanowiących przedmiot tej umowy, odsyłając w tym zakresie do załączników nr 2 i 3. Poza sporem pozostaje fakt, że część pomieszczeń pozwanego objętych zakresem umowy została w późniejszym okresie wyłączona z użytku albo przeznaczona do remontu (pomieszczenia po Klinice Pediatrii, Pracowni EKG, Oddziale Chirurgii Szcękowej, Klinice Chirurgii Dziecięcej) i powódka w tym zakresie nie świadczyła usług. Podkreślenia wymaga, że z materiału dowodowego nie wynika również, aby powódka domagała się od pozwanego udostępnienia spornych pomieszczeń w celu wykonania umowy. W tym miejscu należy zważyć, że umowa stron ma charakter umowy wzajemnej. Dla tego rodzaju umów ustawodawca w art. 488 § 2 k.c. zastrzegł możliwość wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia przez stronę umowy w wypadku, gdy druga strona nie zaoferuje świadczenia wzajemnego. Mając to uwadze, należy stwierdzić, że skoro powódka w rzeczywistości nie wykonała umowy w pełnym zakresie, nie może domagać się całego wynagrodzenia, lecz powinna zmniejszyć je o wartość niewykonanych świadczeń. Pośrednio potwierdza to również §

7 ust. 1 umowy, z którego wynika, że powódka była zobowiązana do wystawienia faktury po zakończeniu prac. Trafności zaskarżonego rozstrzygnięcia - wbrew stanowisku apelacji - nie podważa także fakt, że zgodnie z umową zmiana zakresu usług powinna nastąpić po uprzednim powiadomieniu powódki z miesięcznym wyprzedzeniem, zaś zmiana wynagrodzenia w takim wypadku miała nastąpić zgodnie z warunkami umowy, tj. w formie pisemnej (§ 4 ust. 3 i § 10 umowy), mimo że pozwany nie uprzedził powódki o wyłączeniu wymienionej powierzchni z umowy, a ponadto strony nie sporządziły aneksu w przedmiocie wynagrodzenia, które to okoliczności nie były kwestionowane. Istotne jest bowiem, że w spornym zakresie umowa nie została przez powódkę wykonana. W wypadku gdy powódka uważa, że wykonanie przez nią umowy w mniejszym zakresie było zawinione przez pozwanego i spowodowało szkodę w jej majątku, może dochodzić z tego tytułu odszkodowania na zasadach ogólnych.

Powódka w skardze kasacyjnej zarzuciła naruszenie art. 488 § 2 w związku z art. 353¹ k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, art. 65 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie do ustalenia zgodnego zamiaru i celu postanowień § 4 ust. 3 w związku z § 10 ust. 1 umowy z dnia 22 marca 2001 r., art. 233 k.p.c. w związku z art. 65 k.c. przez dowolną ocenę całości materiału dowodowego, art. 233 § 1 k.p.c. przez zastosowanie dowolnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz art. 328 § 2 k.p.c. przez niespójność i braki uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 488 § 2 w związku z art. 353¹ k.c. sprowadza się do tego, że Sąd Apelacyjny, zdaniem powódki, dokonał błędnej wykładni i niewłaściwie zastosował pierwszy z wymienionych przepisów. Skarżąca nie wyjaśniła jednak, na czym miałyby polegać dokonanie błędnej wykładni art. 488 § 2 k.c. Rozważenia wymaga zatem jedynie to, czy rzeczywiście Sąd Apelacyjny niewłaściwie zastosował w niniejszej sprawie art. 488 § 2 k.c., mimo że, jak twierdzi powódka, strony w wiążącej je umowie szczegółowo określiły prawa i obowiązki oraz okoliczności, po spełnieniu których następowała zmiana postanowień umowy dotycząca zakresu lub wartości usług świadczonych przez powódkę.

Artykuł 488 § 2 k.c. stanowi, że jeżeli świadczenia wzajemne powinny być spełnione jednocześnie, każda ze stron może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia, dopóki druga strona nie zaoferuje świadczenia wzajemnego. W okolicznościach niniejszej sprawy jest bezsporne, że łącząca strony „umowa o świadczenie usług w zakresie kompleksowego utrzymania czystości i dezynfekcji

„pomieszczeń” jest umową wzajemną, co oznacza, że każda ze stron jest zobowiązana do spełnienia wobec drugiej świadczenia stanowiącego odpowiednik tego, to sama otrzymuje. Sprawia to, że do tej umowy w zasadzie znajdują zastosowanie przepisy działu III tytułu VII księgi trzeciej k.c. o wykonaniu i skutkach niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych (art. 487 – 497). Zgodzić się wypada ze skarżącą, że art. 488 § 2 k.c., tak jak z reguły przepisy prawa zobowiązań, ma charakter względnie obowiązujący (dyspozytywny), znajduje więc zastosowanie tylko wtedy, gdy strony umowy inaczej nie postanowią. Powstaje zatem pytanie, czy łącząca strony umowy zawiera takie postanowienia, które wyłączałyby stosowanie art. 488 § 2 k.c. Stanowisko Sądu Apelacyjnego co do udzielenia na to pytanie odpowiedzi przeczącej jest w pełni trafne. Powołane w skardze kasacyjnej postanowienia umowy z dnia 22 marca 2001 r. odnoszą się bowiem do zmiany wynagrodzenia związanej ze zmianą umowy, a nie do sytuacji, w której umowa nie została zmieniona, jednakże świadczenie powódki mogło być tylko częściowo wykonane, choćby z przyczyn leżących po stronie pozwanej. Powódka wszakże dochodziła w niniejszej sprawie roszczenia o wykonanie przez pozwaną umowy, mianowicie o zapłatę wynagrodzenia, a nie roszczenia odszkodowawczego, związanego z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania.

Sądy obu instancji nie rozważały charakteru prawnego wiążącej strony umowy, w szczególności zaś tego, czy jest to umowa o dzieło (art. 627 i nast. k.c. – umowa rezultatu), czy też umowa o świadczenie usług, do której na podstawie art. 750 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia (umowa starannego działania). Ponieważ jednak w skardze kasacyjnej nie podniesiono związanych z tym zarzutów naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy, związany granicami podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), nie może prowadzić rozważań w tym zakresie.

Zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 65 k.c. jest niedopuszczalny, ponieważ w istocie dotyczy ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Odnosi się on bowiem do tej części stanowiska Sądu Apelacyjnego, w której Sąd ten, oceniając dowody (postanowienia umowy wiążącej strony, pisma stron i zeznania świadków), dokonał ustaleń istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Jedyne z uzasadnienia skargi kasacyjnej wynika, że powódka nie kwestionuje zastosowania obu paragrafów art. 65 k.c., ale jedynie § 2, zgodnie z którym w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. Powódka zarzuca Sądowi Apelacyjnemu niewłaściwe zastosowanie tego przepisu, gdy tymczasem Sąd ten w ogóle nie stosował art. 65 § 2

k.c., wychodząc zapewne z założenia, że postanowienia wiążącej strony umowy są jasne i nie wymagają wykładni.

Zarzuty naruszenia art. 233 k.p.c. w związku z art. 65 k.c. przez dowolną ocenę całości materiału dowodowego oraz art. 233 § 1 k.p.c. przez zastosowanie dowolnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie mogą być, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej.

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. stanowi konsekwencję wcześniejszych zarzutów i zapewne dlatego powódka w ogóle nie precyzuje, na czym miałyby polegać braki w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz niespójność uzasadnienia.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.